

समस्यांचं उत्तर मृत्यु नव्हे !

एका माणसानं जगण्याला कंटाळून आत्महत्या करण्यासाठी उंच इमारतीवरून खाली उडी मारली. त्याची उडी रस्त्यावरून जाणाऱ्या एका माणसाच्या अंगावर पडली, रस्त्यावरून चालत असलेला माणूस ठार झाला आणि आत्महत्या करायला निघालेला पाय मोळून घेऊन रुणालयात पोचला व पोलिसांच्या तावडीत सापडला. आता पोलिसांच्या पुढे एक कोडेच निर्माण झाले, की दुसरा माणूस मेला त्याच्याबद्दल कोणत्या गुन्ह्यासाठी खटला भरायचा ? कारण खून करण्याचा उद्देश नसल्याने खुनाचा खटला होऊ शकत नव्हता आणि निष्काळजीपणामुळे दुसऱ्याची हत्या झाली, असं म्हणावं तर त्यानं आत्महत्या करताना पुरेशी काळजी घ्यायला हवी होती, असं म्हटल्यासारखं झालं असतं.

आत्महत्या हा गुन्हाच असा आहे, की त्याच्या प्रयत्नाकरताच फक्त शिक्षा होऊ शकते. कारण तो गुन्हा जर घडला, तर अपराधी साऱ्या शिक्षांच्या पलीकडे जाऊन मुक्त झालेला असतो किंवा त्यानं स्वतःला भरपूर शिक्षा दिलेली असते. आत्महत्येमुळे हे जीवन संपलं, असं वाटत असतं खरं; पण पुढे काय होते ते कोणालाच माहीत नसल्यानं ती त्रासापासून किंवा दुःखापासून खरी सुटका नसते.

आत्महत्या प्रतिकूल परिस्थितीला कंटाळून केली जाते; ती प्रतिकूल परिस्थिती निर्माण करणारासुद्धा या गुन्ह्यासाठी जबाबदार धरला जातो. त्यामुळे दुसऱ्याला आत्महत्या करायला भाग पाडणं हासुद्धा गंभीर गुन्हा आहे.

आपल्याकडच्या कुटुंबव्यवस्थेत स्त्री विवाहानंतर पतीच्या घरी जाते. तिला प्रेम देऊन तिचा सांभाळ करण्याची जबाबदारी पतीची असते. तशीच सासरच्या मंडळींचीही असते. पैशासाठी, मुलगा होत नाही म्हणून, वागणुकीबद्दल संशय घेऊन तिचा छळ केला जातो. असहाय अवस्थेत सहनशक्तीची मर्यादा ओलांडली गेल्यानं अनेक स्थिया आत्महत्या करतात.

आर्थिक विवंचना आणि व्यसनाधीनता हीसुद्धा आत्महत्या घडण्यामागची मुख्य कारणं असतात. आयुष्यातली वैफल्याची भावना हीदेखील पुष्कळदा आत्महत्येला प्रवृत्त करते.

प्रेम आणि प्रियजनांचा सहवास हे आत्महत्या करण्याच्या भावनेपासून वाचविण्यासाठी उत्तम उपाय आहेत. प्रेम आणि सहवासाची ओढ माणसाचे जगण्याचे मोठे आधार आहेत; ते जगण्यासाठी दुर्दम्य इच्छाशक्ती निर्माण करतात. मनात असे निराशेचे विचार घोळत असताना माणूस हे आधार शोधत असतो; तो त्याला देणे हे त्याच्या आसपासच्या माणसांचं न टाळता येण्यासारखं कर्तव्य आहे.

जीवन ही प्राण्यांना मिळालेली फार मोठी देणगी आहे; पण जीवनाला खरा अर्थ प्रेमामुळेच येतो. जगायचं कशाला, याचं उत्तर प्रेमात सापडतं आणि ज्याला प्रेम ही काय गोष्ट आहे, ते अनुभवायला मिळतं आणि प्रेम करताही येतं त्याला आधारासाठी इकडे तिकडे चाचपडावंच लागत नाही. कारण त्या व्यक्तीला आधार स्वतःतच सापडतो आणि प्रतिकूल परिस्थितीतही ती व्यक्ती इतरांनासुद्धा जगण्याचं बळ देऊ शकते.

स्वार्थ थोडा बाजूला ठेवून मी इतरांसाठी काय करू शकेन, मी काय देऊ शकेन या विचारांना प्राधान्य दिलं गेलं पाहिजे. हे संस्कार नीट रुजले, तर निराशाच बळ धरू शकत नाही; मग आत्महत्या कोण कशाला करील ?

—भीष्मराज बाम
(‘मना सञ्जना’ या पुस्तकातून)